

महाराष्ट्र खाजगी वन (संपादन) अधिनियम,
१९७५ च्या २२-अ अंतर्गत पुनःस्थापित
क्षेत्राभोवती काटेरी तारेचे / जाळी तारेचे
कुंपण करण्यासंदर्भात..

महाराष्ट्र शासन
महसूल व वन विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक : एस-१०/२०१९/प्र.क्र.६३५/फ-३
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२,
दिनांक: ०८ सप्टेंबर, २०२०

वाचा :-

- १) शासन परिपत्रक, महसूल व वन विभाग क्र.एफ.एल.डी-१०००/प्र.क्र.२४३/फ-३,
दिनांक १६.१२.२००४.
- २) शासन परिपत्रक, महसूल व वन विभाग क्र.एस-३०/२००८/प्र.क्र.२८१/भाग-१/फ-३,
दिनांक ८.१२.२०१७.

पार्श्वभूमी :-

महाराष्ट्र खाजगी वन (संपादन) अधिनियम, १९७५ च्या कलम २२-अ अनुसार (सन १९७८ मधील सुधारणा) एखाद्या मालकाची वन जमीन संपादन केल्यामुळे नियम दिवशी अशा मालकाजवळ असलेली एकूण धारणा जमीन १२ हेक्टर पेक्षा कमी झाली आहे किंवा नियम दिवसाच्या निकटपूर्वीच्या दिवशी अशा मालकाजवळ असलेली धारणा जमीन १२ हेक्टर पेक्षा कमी होती, याबद्दल खात्री झाली असेल तर जिल्हाधिकार्याने नियत दिवशी अशा मालकाजवळ असलेली एकूण धारणा जमीन १२ हेक्टर पेक्षा अधिक होणार नाही, अशा रितीने सदर मालकास १२ हेक्टर पर्यंत जमीन पुनःस्थापित (Restore) करण्याबाबत तरतूद आहे.

उपरोक्त तरतूदीच्या अनुषंगाने राज्यातील सुमारे ८१४८०.८५५ हे.आर क्षेत्र दिनांक २५.१०.१९८० पूर्वी तर सुमारे ८७४२.१८९ हे.आर क्षेत्र दिनांक २५.१०.१९८० नंतर केंद्र शासनाच्या मान्यतेने पुनःस्थापित करण्यात आले आहे. (एकूण ९०२२३.०४४ हे.आर)

२.०० वन (संवर्धन) अधिनियम, १९८० हा कायदा दिनांक २५.१०.१९८० रोजी अंमलात आला. त्यामुळे नियतदिवसानंतर महाराष्ट्र खाजगी (वने) संपादन अधिनियम, १९७५ च्या कलम ६ अन्वये मुक्त व कलम २२-अ अंतर्गत पुनःस्थापनेचे आदेश पारित करताना संबंधित जिल्हाधिकारी यांनी वन संवर्धन अधिनियम, १९८० च्या कलम २ अन्वये प्रस्ताव सादर करून केंद्र शासनाची पूर्वमान्यता घेण्याबाबत शासन परिपत्रक क्र.एफ.एल.डी-१०००/प्र.क्र.२४३/फ-३, दिनांक १६.१२.२००४ अन्वये सर्व संबंधितांना कळविण्यात आले आहे.

जे क्षेत्र महाराष्ट्र खाजगी वने (संपादन) अधिनियम, १९७५ च्या कलम २२-अ अंतर्गत दिनांक २५.१०.१९८० पूर्वी पुनःस्थापित झालेले आहे किंवा दिनांक २५.१०.१९८० नंतर वन (संवर्धन) अधिनियम, १९८० अंतर्गत केंद्र शासनाच्या पूर्व परवानगीने पुनःस्थापित झाले आहे, अशा क्षेत्राच्या पुनःस्थापनेनंतर खरेदी-विक्री करण्यास वन विभागातर्फे कोणतेही बंधन राहणार नसल्याबाबत शासनाचे धोरण निश्चित करून शासन परिपत्रक क्र.एस-३०/२००८/प्र.क्र.२८१/भाग-१/फ-३, दिनांक ८.१२.२०१७ अन्वये सर्व संबंधितांना कळविण्यात आले आहे.

महाराष्ट्र खाजगी वने (संपादन) अधिनियम, १९७५ च्या कलम २२-अ अंतर्गत पुनःस्थापित जमिनी जरी राखीव वने या संवर्गात नसल्या व त्याचा ताबा जरी संबंधीत खातेदाराकडे असला तरी अशा पुनःस्थापित जमिनीचा दर्जा “खाजगी वने” असा असतो. पुनःस्थापित खाजगी मालकीच्या जागेच्या वनेतर वापराकरिता वन (संवर्धन) अधिनियम, १९८० च्या तरतुदी लागू होतात व या क्षेत्रावर वनेतर कामाकरिता केंद्र शासनाची पूर्व परवानगी घेणे जरूरी ठरते. परंतु या वन जमिनीचा पांरपरिक वापराकरिता कोणतीही आडकाठी नाही. यास्तव अशा क्षेत्राचे व त्यातील झाडोरा, लागवड यांचे संरक्षणासाठी, क्षेत्राचे सिमेवर काटेरी तारेचे कुंपण, जाळी तारेचे कुंपण, सिमांकनासाठी सिमेंट पोल उभे करणे इत्यादीकरिता संबंधीत खातेदारांकडून वन विभागाकडे वारंवार विचारणा होत असते.

शासन परिपत्रक :-

उपरोक्त पार्श्वभूमी विचारात घेता, महाराष्ट्र खाजगी वने (संपादन) अधिनियम, १९७५ च्या कलम २२-अ अंतर्गत पुनःस्थापित (Restore) क्षेत्राचे व त्यावरील झाडोरा / लागवडीच्या संरक्षणासाठी, क्षेत्राच्या सिमेवर कुंपणा संदर्भात खालीलप्रमाणे निर्देश देण्यात येत आहे :-

- १) जे क्षेत्र महाराष्ट्र खाजगी वने (संपादन) अधिनियम, १९७५ च्या कलम २२-अ अंतर्गत दिनांक २५.१०.१९८० पूर्वी पुनःस्थापित झालेले आहे किंवा दिनांक २५.१०.१९८० नंतर वन (संवर्धन) अधिनियम, १९८० अंतर्गत केंद्र शासनाच्या पूर्व परवानगीने पुनःस्थापित झाले आहे, अशा क्षेत्राभोवती काटेरी तारेचे / जाळी तारेचे कुंपण तसेच सिमांकनासाठी सिमेंट पोल उभे करण्यासाठी वन (संवर्धन) अधिनियम, १९८० अंतर्गत परवानगीची आवश्यकता नाही. सबब, सदर कामास वन विभागातर्फे कोणतेही बंधन राहणार नाही. मात्र सदर जमिनीचा वनेतर वापर करावयाचा झाल्यास त्यासाठी वन (संवर्धन) अधिनियम, १९८० अंतर्गत केंद्र शासनाची पूर्व परवानगी घेणे संबंधितांना बंधनकारक राहील.
- २) जे क्षेत्र दिनांक २५.१०.१९८० नंतर केंद्र शासनाच्या पूर्व परवानगी शिवाय महाराष्ट्र खाजगी वने (संपादन) अधिनियम, १९७५ च्या कलम २२-अ अंतर्गत पुनःस्थापित झाले असेल, असे आदेश मूलतः नियमबाह्य असल्यामुळे विधीग्राह्य ठरत नाहीत. तसेच सदर अधिनियमांतर्गत चौकशीवर प्रलंबित असलेले क्षेत्र, या दोन्ही क्षेत्राचा वैधानिक दर्जा सद्यःस्थितीत मानीव राखीव वन असल्यामुळे खातेदारास त्या क्षेत्राभोवती कुंपण करता येणार नाही.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संकेतांक २०२००९०८१६३५४३१८१९ असा आहे. हे शासन परिपत्रक डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने.

(अरविंद आपटे)

मुख्य वनसंरक्षक (मंत्रालय)

प्रत:

- १) प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वनबल प्रमुख), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर.
- २) प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वन्यजीव), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर.

- ३) सर्व अपर प्रधान मुख्य वनसंरक्षक
- ४) सर्व मुख्य वनसंरक्षक (प्रादेशिक / वन्यजीव).
- ५) सर्व जिल्हाधिकारी.
- ६) सर्व उप वनसंरक्षक / विभागीय वन अधिकारी / उप विभागीय वन अधिकारी.